
Nejednake koristi od ekonomske globalizacije

VLATKO MILETA *

Sažetak

Na godišnjem zasjedanju sedam najbogatijih država u svijetu (G-7, Okinava 23. i 24. srpnja 2000.) u središte rasprave postavile su dva sadržaja: genetsku proizvodnju hrane i globalizaciju, a u završnom dokumentu glavni su naglasci stavljeni na nužnost reformiranja svjetskoga gospodarstva.

Autor analizira pozitivne i negativne aspekte globalizacije te zaključuje kako svijet može i mora biti bez globalizacije koja bezgranično umnaža profite globalnih korporacija koje pak umnažaju oskudicu i svojim nekontroliranim djelovanjem dovode u pitanje opstanak. Na pitanje tko je za, a tko protiv globalizacije autor odgovara protupitanjem tko je za opću korisnost globalizacije, a tko za pojedinačnu korist.

Ključne riječi: globalizacija, svjetsko gospodarstvo, G7

Na godišnjem zasjedanju sedam najbogatijih država u svijetu (G-7, Okinava 23. i 24. srpnja 2000.) u središte rasprave postavile su dva sadržaja. Na jednoj strani radi se o genetskoj proizvodnji hrane, a na drugoj strani o globalizaciji.

Dok su se u prvom sadržaju složili kako se ni u čemu ne slažu te su raspravu prepustili stručnjacima koji bi trebali kompromisom premosti i pomiriti suprotstavljena stajališta SAD i Kanade na jednoj, te Europske unije i Japana na drugoj strani koji se oštro protive genetskom inženjeringu, u drugom sadržaju bili su jednoglasni s konstantacijom da globalizacija kod nekih zaoštrava probleme siromaštva i kako je potrebna zajednička akcija.

U završnom dokumentu zato su glavni naglasci na svjetskom gospodarstvu koje treba reformirati kako bi zemlje u razvoju mogle više investirati i tako osigurati brži rast bez nestabilnosti uz ojačanu konkurenciju.

* Prof. dr. sc. Vlatko Mileta je redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu na predmetima "Međunarodni ekonomski odnosi" i "Suvremeni privredni sustavi i međunarodni gospodarski odnosi".

To je glavno stajalište završnog dokumenta. Pored njega su i drugi zaključci, primjerice o tome da bogate zemlje moraju povećati dostupnost informatičke tehnologije svih zemalja, o postizanju univerzalnog osnovnog obrazovanja, o WTO-u koji bi se trebao više pozabaviti problemima zemalja u razvoju i opraštanju dugova koje ne bi smjelo biti manje od 15 milijardi dolara.

Na prvi pogled rekli bismo sjajna stvar. Eto, bogati opraštaju siromašnima dugove i stavljaju im na raspolaganje suvremenu informatičku tehnologiju te obećavaju svojim autoritetom da će se svjetske udruge više baviti problemima zemalja u razvoju nego što je sad slučaj. Međutim, stvarnost je ipak malo drukčija. Od početka šezdesetih godina donesene su mnoge deklaracije i rezolucije usmjerene prema poboljšanju položaja zemalja u razvoju u svjetskoj privredi i međunarodnim ekonomskim odnosima. Među njima posebno mjesto pripada Povelji o ekonomskim pravima i dužnostima država, Deklaraciji o novom međunarodnom ekonomskom poretku i Programu akcije.

Na osnovama Programa akcije od strane Generalne skupštine UN prihvaćene su Strategije razvoja za dosad tri dekade (šezdesete, sedamdesete i osamdesete godine) u kontekstu kojih je trebalo pružati pomoć zemljama u razvoju od strane razvijenih u visini od jedan posto nacionalno bruto proizvoda, što se nije dogodilo. Umjesto realizacije tih programa, izvučena je u prvi plan globalizacija koja prihvaćene obveze nije poništila, već ih je počela tumačiti na drukčiji način.

Uvod u taj drugi put obilježen je planovima kako premostiti rastuću međunarodnu zaduženost zemalja u razvoju i osigurati normalno funkcioniranje međusobnih plaćanja u situaciji rastuće međunarodne zaduženosti i sve težeg dužničkog stanja zemalja u razvoju.

Međunarodni valutni fond u tome je dobio ključnu ulogu. U skladu s tom novom ulogom izrađeni su neki planovi za preustroj međunarodnog sustava plaćanja odnosno otplate međunarodnih dugova. Kad je riječ o međunarodnim dugovima zemalja u razvoju treba spomenuti dva plana. To su Bakerov plan (1985.) i Bredjev plan (1989.). Prema američkom državnom sekretaru za financije J. A. Bakeru, najzaduženijim zemljama i općenito zemljama u razvoju treba proširiti mogućnost da se zadužuju radi otplate duga, dok po Bredyju, koji je bio na istoj funkciji, treba otvoriti pregovore o međunarodnoj zaduženosti i smanjivati teret servisiranja duga i financirati posebne programe smanjivanja dugova od strane međunarodnih financijskih udruga, rekonstruirati dugove posredstvom Pariškog kluba i za te svrhe posebno formiranim sredstvima. Osim toga, Bredjev plan predviđa mjere protiv bijega kapitala iz zaduženih država i poboljšanju ekonomskih uvjeta u zemljama dužnicama.

Slijedom drugih planova došlo je do formiranja nekih novih fondova u okvirima Međunarodnog fonda za financiranje dugova prezaduženih država u razvoju, no sve to nije zaustavilo stvarno kretanje golemog broja država prema prezaduženosti.

Broj takvih država je rastao i rasla je ukupna masa dugovanja, pa je danas veća od dvije tisuće i tristo milijardi dolara, što je iznos od kojeg se "sve u glavi vrti" i, po svemu sudeći, iz toga nema izlaza.

Može se primijetiti da je priča o globalizaciji nekako nastala u isto vrijeme kad se spoznalo kuda vodi međunarodna zaduženost i kako iz te zapletenosti nema izlaza. Trebalo je, dakle, nekom novom ideologijom zaokupiti pozornost i motivirati promjene. Stjecanjem tehnoloških prilika to se poklopilo s novim mogućnostima.

Zapravo, svijet je po prvi put došao u situaciju da uz primjenu novih tehnoloških mogućnosti može razriješiti brojne probleme koji ga opterećuju. Međutim, to se ipak ne događa. Umjesto da se smanjuju problemi dosadašnjeg razvoja, oni se, zapravo, povećavaju. Prema tome, očita je pogreška u globalnim odnosima, a ne u tehničkim mogućnostima. Tehnologija danas daje mogućnosti, a što se mogućnosti koriste u interesu jednih i štetu drugih, drugo je pitanje.

Nije slučajno što je ideologija globalizacije postala tema svakog javnog nastupa predstavnika najrazvijenije države u svijetu. U tom hvaljenju prešli su mjeru dobrog ukusa, jer je doista neukusno slušati kako je nešto od koristi što za neke konkretno izaziva nove probleme. Primjera radi spomenimo da je samostalna američka agencija (OPIC – Korporacija za privatna ulaganja u inozemstvo) od 1971. godine podržala razne programe vrijedne oko 130 milijardi dolara plasirane u različite zemlje, mahom zemlje u razvoju, koje su "urodile" s 61 milijardu dolara američkog izvoza, te pridonijele otvaranju i održanju 240 tisuća radnih mjesta u Sjedinjenim Državama (Tjedni pregled, 28. ožujka 2000.).

Na drugoj strani, međutim, mnogi brinu kako preživjeti. Na UN konferenciji o trgovini i razvoju koja je održana u Bankongu u drugom mjesecu (12. do 19. veljače 2000.), a okupila je 159 vlada – od najmanje razvijenih do najrazvijenijih, raspravljalo se o razvitku u eri globalizacije i zaključilo kako najsiromašnije moraju dobiti šansu za razvijanje svoje ekonomije. Ali kako to postići u situaciji kad troje najbogatijih ljudi ima godišnji prihod veći od 48 najsiromašnijih država u svijetu.

Od izričaja "kako globalizacija može biti moćna i dinamična pokretačka sila" malo je koristi u situaciji globalističkog raslojavanja i sve dubljeg jaza između bogatih i siromašnih.

Na spomenutu konferenciju Sjedinjene Države poslale su drugu garnituru predstavnika koji su uporno ponavljali kako nesporazume u međunarodnoj trgovini treba rješavati u okvirima WTO-a. Siromašni su tražili da bogati otvore svoja tržišta od kvota i zabrana, ali se njihov zahtjev slabo čuo.

Zato neuvjerljivo zvuči zagovaranje za uključivanjem svih ljudi u pogodnosti globalne ekonomije, a još je manje uvjerljivo pozivanje na Clintona koji je više puta rekao kako globalnoj ekonomiji treba dati "ljudsko lice" kako to čini Harrieta Babbitt, zamjenica upravitelja američke Agencije za međunarodni razvoj. Po njoj Sjedinjene Države na konstruktivan način po-

mažu zemljama u razvoju da se uključe u svjetski (globalni) trgovinski sustav. Tako će, navodi spomenuta osoba, Sjedinjene Države ove godine odvojiti 150 milijuna dolara za trgovinske programe i na taj način pomoći slabo razvijenim državama da se što prije uključe u globalno tržište.

Na tome radi spomenuta agencija. Citiramo: "USAID svake godine osigurava i sredstva uz pomoć kojih dva milijuna siromašnih poduzetnika u Africi, Aziji i Latinskoj Americi dobiva male kredite (uglavnom u visini od 300 dolara i manje) za osnivanje poduzeća. Naša sredstva pomažu tim poduzetnicima da ojačaju lokalnu i nacionalnu ekonomiju i pomognu u izgradnji institucija na koje se oslanja globalna trgovina".

Dakle, riječ je o investicijama "od 300 dolara i manje", nije zabuna, koje bi trebale pomoći izgradnji institucija na koje se oslanja globalna trgovina. O čemu se tu radi zna samo spomenuta gospođa, koja je usput govoreći bila šef američke delegacije (navodi se prema Tjednom pregledu, kojeg izdaje američko veleposlanstvo broj 12, 21. ožujka 2000., str. 9.-10.).

Nasuprot stajalištima po kojima globalizacija donosi posvemašnju korist onim nacionalnim ekonomijama koje u tom sudjeluju, Jeffrey D. Sachs, poznato znanstveno ime te profesor ekonomije na Harvardskom sveučilištu i ravnatelj Centra za međunarodni razvoj, smatra da globalizacija ne koristi baš mnogo siromašnima.

Po njemu mnoge koristi koje se pripisuju globalizaciji rezultat su nekih drugih odnosa i aktivnosti. Život je puno zamršeniji od krajnjih globalizacijskih stajališta koristi i štete od globalizacije. Različiti se dijelovi svijeta susreću s različitim problemima. Za neke među njima, navodi Sachs, globalizacija je procvat, za druge prokletstvo jer siromašne zemlje osuđuje na sve veće zaostajanje za ostalim svijetom.

Sumnjivo je da i nakon dvadeset godina uporne aktivnosti MMF-a i Svjetske banke Afrika još uvijek siromašna i ne vide se pozitivni pomaci koji bi konačano odagnali afričko siromaštvo. Ako zanemarimo kako investicije od tri dolara i manje mogu unaprijediti razvitak, onda odgovor na postavljeno pitanje zašto je to tako treba tražiti u životu koji je puno složeniji nego što se to iskazuje u površnim propagadističkim manirima.

Različiti se dijelovi svijeta, a mi bismo dodali i različite socijalne zajednice, susreću s različitim problemima. Za neke od njih, navodi Sachs, globalizacija je siguran i lak put prema uspjehu, za druge ona sama po sebi ne može dati očekivane učinke, budući da se gospodarske i socijalne krize koje su se na njih sručile ne mogu riješiti samo pomoću slobodnog tržišta i tržišnih reformi.

Zatim, neke su zemlje opterećene zemljopisnim položajem predaleko od svjetske trgovine, navodi Sachs, kao što globalizacija nije od koristi u borbi protiv poremećaja raznih vrsta, pa i bolesti, karakterističnih za dato područje.

Drugo, za napredak veliku važnost imaju i strategije državnog razvoja. Zemlje koje zbog grubog protekcionizma svjesno izbjegavaju svjetsko tr-

žište jako su zaostale posljednjih desetljeća. Isti je slučaj s državama koje su imale socijalizam, navodi Sachs. Iskustvo je pokazalo da je rast na račun izvoza nužan za gospodarski razvitak.

Ali, slobodna trgovina po mišljenju Sachsa još nije sve. U današnjim vremenima zemlje koje su postigle najveće uspjehe ne temelje razvitak samo na trgovini, odnosno izvozu. Velika ulaganja u znanost, tehnologiju i visoko školstvo isto su tako važni, navodi Sachs. Tako da je strategija kompleksnog razvitka pravi odgovor na izazove, a ona je spoj globalizacije i dovoljnih ulaganja u društveni sektor.

Po Sachsu mnoge organizacije koje su bile uključene u zasjedanja Svjetske banke, Međunarodnog valutnog fonda i Svjetske trgovinske organizacije – WTO s protestne strane zasjedanja nisu bile dobro upućene u moguće koristi od svjetskog tržišta, ali su nedvojbena bile u pravu kad je riječ o politici globalizacije. Mnoge zemlje očito nemaju koristi od globalizacije i sve više zaostaju, ostajući u prilikama krajnje bijede. Prosvjednici su također dobro shvatili da su, bez obzira na obećanje o financijskoj pomoći, oporaštanju duga i borbe s bolestima, i MMF i Svjetska banka koji su pod nadzorom bogatih zemalja, učinili vrlo malo.

Zato je potrebna, tvrdi Jeffrey D. Sachs, nova strategija globalizacije koja bi velikom dijelu svijeta jamčila korisnost od proširenja svjetskog tržišta. Samo deset dolara godišnje po stanovniku razvijenih država moglo bi povećati međunarodnu pomoć za 10 milijardi dolara, a tim bi se novcima mogla korijenito promijeniti kakvoća življenja u siromašnim državama, čime bi istodobno korist od globalizacije bila očigledna i za siromašne države i narode, zaključuje spomenuti autor.

Međutim, problem nije u tih deset dolara, odnosno isto toliko milijardi dolara. Ta bi se sredstva lako mogla namaknuti kad bi bilo istinske želje o općem dobru kao temeljnom pokretaču ukupnih promjena. Globalizacija se ne može zaustaviti, rekao bi Lester C. Thurow, jedan od vodećih svjetskih makroekonomista futurologa. Po njemu, globalizacija nije posljedica djelovanja vlada, nego je posljedica tehnologije i djelovanja kompanija. Nije ni amerikanizacija, jer se pod utjecajem globalizacije mijenja i Amerika, pa su neki njezini dijelovi pravi mikrokozmosi, što posebno vrijedi za Kaliforniju.

Međutim, ako je globalizacija izazvana strahom od komunizma, kako tvrdi Thurow, onda je nejasno kako to povezati s tehnologijom, odnosno nekim objektiviziranim procesima koji nemaju duše.

Tehnologija nema duše, ali dušu imaju oni koji tehnologiju pokreću i koriste. Ako tehnologiju pokreću korporacije, a ne vlade, onda to ne može biti alibi za vladu, jer je opće poznata tijesna povezanost između vlada i korporacija. Stotinu je primjera tijesne povezanosti vlada i korporacija i sasvim je opravdana upotreba pojma geoekonomije, koji oslikava na teorijskoj i praktičnoj razini djelovanje vlada da pomoću svojih mehanizama podržavaju gospodarske subjekte u međunarodnom prostoru. Zbog toga i drugih procesa pojam geopolitike zamijenjen je pojmom geokononomije a državni predstav-

nici u inozemstvu itekako vode računa da pruže svesrdnu potporu svojim korporacijama u međunarodnom prostoru, što daje povod zaključku kako je moderna diplomacija sve više geoekonomske usmjerena.

U tim situacijama mijenja se i uloga mnogih međunarodnih institucija. Posebno to vrijedi za institucije iz sustava Ujedinjenih naroda. Neke od njih gube na značenju, dok druge dobivaju. Zasiurno MMF nema te uloge koju je imao u poslijeratnim godinama. U tom smislu poznata je izjava Friedmana, vodećeg svjetskog monetariste, kako je u vrijeme bretonvudske krize MMF učinio najveću pogrešku što sam sebe nije ukinuo. No zato je WTO dobio novu i značajniju ulogu nego što je uloga Ujedinjenih naroda iz jednostavnog razloga što se njega "sluša", što s UN nije slučaj.

Drugi veliki ekonomist Peter Drucker zapanjen je pohlepnošću korporacija i općenito njihovim odbacivanjem novih rješenja, kao što je na primjer trgovine preko Interneta, a "kosa im se diže na glavi" zbog činjenice da će prosječan intelektualni radnik nadživjeti organizaciju koja ga zapošljava. O tome koliko su ljudi nepredvidivi zorno govori "rajsferšlus". On nije izumljen za industriju odjeće – navodi Drucker. Prvotno je poslužio za zatvaranje teških bala tereta. Ali tržište je patentni zatvarač stavilo tamo gdje izumitelj nije ni mislio.

Ako bismo slijedili P. Druckera, mogli bismo primijetiti kako su mnoge međunarodne organizacije izgubile ili bitno umanjile razloge postojanja. I mnoge su u djelovanju otišle tamo gdje se izvorno nije mislilo, te upravo tome služe nejasne odredbe koje se tako često susreću u njihovim programskim dokumentima.

Međutim, u tome je manji problem. Daleko veći problem je u tome što se brojne takve organizacije ponašaju kao da se ništa ne događa. U stvarnosti, ipak se svašta događa. Istočno od Belgijske zavjese (Šengenska zavjesa) stanje je u ruralnim područjima katastrofalno, što se vidi preko niskih prihoda što ne prelaze stotinu dolara.

O negativnim učincima globalizacije i civilnog društva raspravljalo se tijekom svibnja (2000. godine) u sjedištu Ujedinjenih naroda, na takozvanom "Milenijskom forumu", koje je okupilo 1.800 predstavnika građanskih udruga iz cijelog svijeta. Na skupu je govorio i K. Annan, glavni tajnik UN, koji je izjavio da je najveći izazov našeg vremena učiniti da globalizacija ne znači samo veće tržište i da je bit globalizacije da nitko ne potone, već da svi zajedno plivamo u struji našeg vremena. Međutim, to nije ponovljeno u rujnu kad su se na istom mjestu i pod istim nazivom okupili predstavnici država članica Ujedinjenih naroda.

Oba su skupa bila pod impresijama ponovljenog sukoba pristaša i protivnika globalizacije koji su se tog puta ispoljili na ulicama Praga, mjesta u kojem je održano godišnje zasjedanje Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke. Rekli bismo, "krvava repriza Seattlea u Pragu". Prosvjednici su bacili na policiju sve do čega su se dočepali i puno je bilo razbijenih glava na strani pozicije i opozicije.

Prosvjednici su došli iz cijelog svijeta. Nitko zapravo ne zna koliko, a procjene se kreću do visine od pedeset tisuća, što je ipak malo pretjerano. Zapravo, tolika je procjena da bi se opravdala nečuvena policijska represija koja je cijeli grad stavila u izvanredno stanje. Stvarno je prosvjednika bilo manje, ali time njihova argumentacija protiv globalizacije nije bila manje uvjerljiva.

Nakon tjednog "napornog rada" čelnici dviju spomenutih organizacija (Horst Köhler – MMF i James Wolfensohn – Svjetska banka) rezimirali su zadovoljstvo učinjenim, jer unutar dvorane nije bilo ozbiljnijih kritika na njihovo poslovanje. Bitno je da su istaknuli kako im na srcu leži siromaštvo trećeg svijeta, zaduženost siromašnih zemalja i globalna prevlast bogatih nad ostatkom svijeta. Na taj su se način pridružili liderima lijevog centra stranaka na vlasti država Europske unije, koji su s američkim predsjednikom Billom Clintonom u Berlinu početkom lipnja raspravljali o negativnostima globalizacije.

U izjavi s tog skupa, koju možemo uvjetnom nazvati "Paktom solidarnosti protiv negativnosti globalizacije", navodi se kako se tržišne ekonomije moraju udružiti sa socijalnom odgovornošću kako bi se stvorili uvjeti za dugoročan rast, stabilnost i punu zaposlenost, kao i za unapređenje socijalne pravde i zaštite okoliša.

Globalizacija mora dovesti do većeg životnog standarda radnika i ne smije zagađivati okoliš, ali kako to učiniti, Pakt ne spominje. Odnosno spominje, no to su one iste poluge koje su dovele do užasnog raslojavanja u malen broj super bogatih država i velik broj država koje plove prema siromaštvu. Prema tome, ne može se istim polugama razgrađivati i graditi.

U tom smislu Pakt navodi da uloga politike i vlade na nacionalnoj razini mora održavati stabilnost u makroekonomskoj politici, podržavajući zdrave javne financije i čvrsto stajalište protiv inflacije, a također treba unaprijediti stabilnost financijskog tržišta i poštenu konkurenciju. Sustave socijalne skrbi, navodi se dalje, treba popraviti i prilagoditi. Uspostavljanje mreža bolje socijalne sigurnosti u zemljama u razvoju može spriječiti daljnje siromaštvo i nejednakost. Odlučili smo u potpunosti istražiti za prosperitet i zapošljavanje koje nude informacijske i komunikacijske tehnologije. Podržavamo slobodnu trgovinu, navodi se u Paktu, kao važan instrument ekonomskog razvoja za zemlje trećeg svijeta i kao put prema novim tržištima za industrijski razvijene zemlje. Svjesni smo da je stabilno međunarodno okruženje bitan faktor u promoviranju ekonomskog rasta i omogućavanju da sve zemlje imaju koristi od globalizacije. Globalizacija trgovine i unapređenje tehnologije trebaju poslužiti u borbi protiv siromaštva u svijetu bolje nego ikad prije (citirano prema Hini, 3. lipnja 2000.).

I laiku je na prvi pogled jasno da su tu izneseni ciljevi koji se međusobno bodu. Na primjer, ako Pakt pledira za slobodnu trgovinu onda je ona hipotetički svima od koristi. Konačna korist je na jednoj strani, jer u protivnom ne bi događalo da su siromašni sve siromašniji, a upravo to dokazuje

međunarodna statistika. Prema World Economic Outlook, May 2000, između milijardu i dvjesto milijuna i milijardu i tristo milijuna ljudi živi s prihodom manjim od jednog dolara. U tom pogledu prednjače države južne Azije, a slijede ih države Afrike i neki države Istočne Azije. Pojava je zabilježena i kod država Zapada, Srednjeg Istoka i Europe te posebno država tranzicije.

Prema istom izvoru, 31 država u razdoblju od 1970. do 1998. je imala negativnu stopu rasta per capita dohotka. Više od 40 država imalo je stopu rasta per capita dohotka između 0 i 2 posto, a 16 država između 2 i 3,7 posto, te samo sedam država, od ukupno 98 država koje se smatraju siromašnim zemljama, imaju u promatranom razdoblju od 28 godina porast per capita dohodak veći od 3,5 posto.

To su činjenice koje se ne mogu poništiti nikakvim velikim riječima opće korisnosti. Zato s pravom cijelo poglavlje spomenutog izvještaja nosi naslov – Kako će se siromašne zemlje približiti razvijenim (dostići razvijene). Prema svemu sudeći, nikako. Isti izvještaj procijenjuje da će međunarodna zaduženost siromašnih država 2001. godine porasti na dvije tisuće sto trideset jednu milijardu dolara, što je porast u odnosu na prethodnu godinu skoro 70 milijardi dolara. U isto vrijeme porast će međunarodna zaduženost tranzicijskih država 379,8 milijardi, što je u odnosu na 1991. porast u iznosu od 186 milijardi dolara. U postotku GPD vanjski je dug kod Indonezije 95,5 posto, Argentine 52,1 posto, Brazila 39,7 posto, Čilea 49,5 posto, Meksika 33 posto itd. Prema tome, svaki je napredak usmjeren prema otplati duga, a tek zatim možemo govoriti o mogućem dostizanju. Ali, i to je upitno.

Očito je, dakle, da globalizacija nije svima od koristi, kako nas uvjeravaju sa “razvijenih” strana. Nekima je na štetu. Ali, to ne znači da globalizaciju općenito treba odbaciti. Bez obzira što o globalizaciji mislili, nju je nemoguće zaustaviti. To je proces koji neumoljivo ide naprijed. Međutim, moguće ga je očistiti od kvazikorisnih elemenata i moguće je njime upravljati.

Drugim riječima, globalizacija se ne iscrpljuje u slobodnom tržištu, još manje u slobodni kretanja faktora proizvodnje i maksimalizacije profita. Globalizacija je kompleksan proces koji prije svega mora razriješiti nepravilnu raspodjelu dohotka i biti svima od koristi. Nije moguće održati tržišni ekonomski sustav i zdravu globalnu ekonomiju ako se ne poduzmu čvrste mjere za rješavanje strašnih nejednakosti u prihodima koje su očite u cijelom svijetu – unutar pojedinih zemalja i u usporedbi između pojedinih država. Nema nikakve sumnje da je tržišni ekonomski sustav i globalno ekonomsko povezivanje daleko povoljnije od drugih opcija, navodi Robert E. Rubin (ministar financija SAD) i dodaje kako misli da “isto tako, nema dvojbe da potpuno oslobođena tržišta ne mogu po svojoj prirodi na najbolji način zadovoljiti sve potrebe i da su pred nama golemi izazovi ako želimo imati tržišno utemeljeni sustav koji ispunjava svoj potencijal”. Rubin dalje navodi kako toj zadaći treba pristupiti vrlo ozbiljno i analitički, u skladu sa

složenosti izazova i zaključuje kako se rješavanjem tih teških izazova može približiti globalnoj ekonomiji u čijim će pogodnostima mnogi uživati (navodi se prema Tjednom pregledu, broj 5, 8. veljače 1999.).

Kad govori o globalizaciji, Rubin to čini ekonomskim riječima iza kojih stoji 26-godišnje iskustvo iz svijeta trgovine i šestgodišnje iskustvo po raznim ministarstvima ekonomski najjače države u svijetu.

Na istim je pozicijama Lester C. Thurow, jedan od vodećih makroekonomista i futurologa suvremenog svijeta. Po njemu su visokoindustrijalizirane zemlje u procesu prilagodbe ekonomskoj globalizaciji, bivše komunističke zemlje u procesu prilagodbe kapitalizmu koji se u mnogim tranzicijskim državama pokazao kao korupcija i uništavanje ekonomije. Sada je u tim zemljama na djelu ono što se može nazvati kao "privatna privatizacija" u kojoj jača strana dobiva najveće vrijednosti. To sigurno nije put u moderni kapitalizam.

Po Thurovu, globalizacija nije posljedica djelovanja vlada, nije ni makrofenomen, a nije ni amerikanizacija u klasičnom smislu, već je posljedica globalizacije Amerike čije društvo "počinje nalikovati na mikrokozmos svijeta". Tako postavljenom tezom teško se možemo složiti. Pojednostavljena globalizacija, tvrdi Thurow, posljedica je razvoja proizvodnih snaga, što bi rekli novovjeki marksisti, to je objektivni proces, a nešto što je objektivna datost mora se bez pogovora prihvaćati. Ali, to ipak nije tako. Zaobilaženje činjenice da su u procesima globalizacije prisutni i subjektivni faktori ima svoju svrhu. Thurone govori i o svrsi tako formulirane teze, a sam sebi proturječi kad tvrdi da je "strah od komunizma izazvao globalizam". Na drugom mjestu on kaže: "Amerika je nakon Drugog svjetskog rata preuzela ulogu globalnog vođe, a globalnim obrambenim savezom i globalnim gospodarstvom zaustavljen je komunizam, čime su stvorene pretpostavke za nastajanje multipolarnog svjetskog sustava. Kapitalističko gospodarstvo i financijske institucije građene su i razvijene tako je u njih ukomponirano američko vodstvo."

I doista, nema ni danas nekog nastupa čelnih ljudi američke administracije a da ne povezuje političko djelovanje u međunarodnom prostoru s koristima za nacionalnu ekonomiju. Tako je primjerice američki ambasador pred Vijećem sigurnosti UN među ostalim na spomenutoj liniji promišljanja rekao: "Ekonomska povezivanje unapređuje naše interese i naše vrijednosti... Amerika je posljednjih osam godina predvodila najveću ekspanziju svjetske trgovine u povijesti: dovršenjem Urugvajске runde, stvaranje WTO-a, prihvaćanja NAFTA-e i zakona o stalnim i normalnim trgovinskim odnosima s Kinom" (Tjedni pregled, 31. listopada 2000.). Istovremeno je državna tajnica M. K. Albright predstavnicima Trgovinske komore SAD i Svjetskog ekonomskog foruma rekla kako su "poslovna zajednica, globalna ekonomija i vanjska politika blisko povezane" (Tjedni pregled, 20. travanj 1999.). Američki predsjednik u govoru Vijeću čelnika Demokratske stranke istaknuo je kako je "čvrsto izgrađen globalni trgovinski sustav za sve

zemlje svijeta. Znam da je dobar za Ameriku jer to dokazuje ono što se ovdje događa" (Tjedni pregled, 19. listopada 1999.). U američkoj Agendi za sastanak WTO-a u Seattleu navodi se: "Američki farmeri, rančeri i poljoprivredni proizvođači oduvijek su bili najproduktivniji i najinovativniji na svijetu. Danas je Amerika najveći izvoznik poljoprivrednih proizvoda u svijetu, a taj izvoz osigurava 750.000 radnih mjesta u Americi s plaćama koje su više od prosječnih" (Tjedni pregled, 19. listopada 1999.).

Moguće je naći brojne druge izjave odgovornih ljudi američke administracije koje obaraju Thurowovu tezu. Dovoljno je samo pripomenuti kako nikada u ekonomskoj povijesti svijeta nije bilo samorazumljivog automatizma u ekonomskim procesima. Uvijek su ljudi i njihove politike utjecale na ekonomiju, bilo pozitivno ili negativno čime se može objasniti kako neki uz iste pretpostavke imaju različite učinke.

Zaključimo kako danas bez globalizacije više ne možemo, ali to ne vrijedi za sve aspekte globalizacije. Bez globalizacije koja bezgranično umnaža profite kojekakvih globalnih korporacija svijet ne samo da može, nego mora biti, jer one umnažaju oskudicu i svojim nekontroliranim djelovanjem vode u pitanje opstanak.

Prema tome pred pitanjem tko je za, a tko protiv globalizacije treba odgovoriti protupitanjem tko je za opću korisnost globalizacije, a tko za pojedinačnu korist. Odgovor koji će se dobiti unaprijed je poznat ako je kod izbora demokratska opcija. Ako je neka druga opcija, onda se odgovor također unaprijed zna, bez obzira što će se medijski drukčije tumačiti.

Vlatko Mileta

Unequal Benefits of Economic Globalisation

Summary

On their annual meeting, the seven wealthiest countries in the world (G-7, Okinawa, 23rd and 24th July 2000) focused on two subjects in their discussion: genetic food production and globalisation. In the final document the urgency to reform the world economy was especially emphasised. The author analyses the positive and negative aspects of globalisation and concludes that the world can and must exist without globalisation, that endlessly multiplies the profits of the global corporations, and they, on their part, multiply poverty and by their uncontrolled activities jeopardise the survival itself. To the question who is for and who is against globalisation, the author answers with a rejoinder: who is for the general benefit of globalisation and who is for the individual profit?